

Svarus indėlis į edukologijos mokslo teoriją ir praktiką

Marijona Barkauskaitė

Lietuvos edukologijos universitetas, Ugdymo mokslų fakultetas, Edukologijos katedra, Studentų g. 39, 08106 Vilnius, marijona.barkauskaite@leu.lt

Moksliniams tyrimams švietime turi būti skirtas ypatingas dėmesys norint atliepti sparčios kaitos iššūkius ugdymo procesui, kurio pozityvią kaitą privalu pagrįsti ir realizuoti remiantis mokslinio tyrimo duomenimis. Todėl mokslinio darbo tikslas ir paskirtis – ugdomųjų galių paieška, atradimas ir pritaikymas praktikoje, padedant žmonėms įgyti kompetencijų, sudarančių sąlygas savirealizacijai, kuriant pridėtinę vertę pasirinktoje profesinėje veikloje, yra aktualus ir laiku įgyvendintas. Šią mokslinę problemą suvokė ir pasiryžo spręsti Džuljeta Ruškytė, rengdama pedagogus, kuriems keliama užduotis – mokykloje supažindinti mokinius su verslumo samprata ugdantis reikiamas savybes. Jaunos mokslininkės D. Ruškytės parengta daktaro disertacija yra aktuali tarpdisciplininė mokslinė problema, kurios reikšmingumas grindžiamas kokybiško asmenybės ugdymo(si) proceso tobulinimo paieškomis, atliepiant sparčios kaitos iššūkius visose žmogaus gyvenimo srityse įgyjant verslumo kompetenciją, kuri darbe pristatoma kaip viena iš bendrųjų kompetencijų, apimančių „žinių, gebėjimų, vertybinių nuostatų ir asmeninių savybių visumą <...> būtinų asmenybės saviraiškai ir integravimuisi į šiuolaikinę visuomenę ugdymui įvairiose šveitimo sistemos lygmenyse“ (p. 8–9). Nagrinėjamos mokslinės problemos reikšmingumą sustiprina autorės išipareigojimas teoriškai ir praktiškai pagrįsti verslumo kompetencijos ugdymo(si) veiksmingumą IX–X kl. mokiniams taikant (MMB) mokomosios mokinių bendrovės programą. Todėl autorės apsisprendimas nagrinėti MMB modelio taikymo veiksmingumą ugdant verslumo kompetenciją atliepia gyvenamojo laikotarpio aktualijas.

D. Ruškytės mokslinis konsultantas ekonomistas prof. V. Navickas, vertindamas ginamą darbą, daro išvadą, kad darbe įvairiais aspektais išanalizuotos ir mokymo(si) tikslams naudotos „mokomosios mokinių bendrovės. MMB – svarbi verslumo kompetencijos ugdymo priemonė, integruojanti teorines ir praktines žinias, bendrųjų gebėjimų ir asmeninių vertybių ugdymą, padeda formuoti teigiamą mokinių požiūrį į verslą,

verslumą ir verslininkus, skatina domėtis verslo idėjomis ir galimybėmis jas įgyvendinti, užtikrinant asmeninę ir visuomenės gerovę“.

Lietuvos inovacijų centro mokslininkai, pozityviai vertindami D. Ruškytės darbą, teigia, kad „MMB integravimas į bendrojo ugdymo programas yra itin aktualus, tačiau Lietuvoje praktiškai netyrinėtas moksliniu požiūriu. Taip pat visiškai neanalizuotas verslumo kompetencijos ugdyme taikant MMB modelį veiksmingumas. Todėl darbe plėtojama tyrimo kryptis aktuali ir argumentuotai pagrįsta“.

Reikšminga tai, kad Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerijos Pagrindinio ir vidurinio ugdymo skyriaus vedėja prof. L. Žadeikaitė, būdama atsakinga už ugdymo programų rengimą ir įgyvendinimą mokyklose, vertindama disertaciją teigia, kad disertantė „moksliniais metodais atskleidė ir pagrindė, kad dalyvavimas MMB veikloje daro didelį poveikį mokinių asmeninėms savybėms – pasitikėjimui savimi, motyvacijai ir veiklumui (savo vertės suvokimui, veiklumui, entuziazmui), lyderio savybėms (ambicingumui, atsakingumui), vadybinėms savybėms (iniciatyvumui, savarankiškumui), asmens saviraiškos savybėms (išradingumui, kūrybiškumui) ugdytis; taip pat bendriesiems gebėjimams – socialiniams vadybiniais ir kitiems gebėjimams tobulinti, sudarant praktines prielaidas verslumo gebėjimams tobulinti ir teigiamoms vertybinėms nuostatoms formuotis“. Šiuo vertinimu prof. L. Žadeikaitė patvirtina, kad formuojant švietimo politiką, įvairius gebėjimus ir vertybines nuostatas, ypatingas dėmesys turi būti skiriamas MMB ir / ar panašioms integruojančioms programoms.

D. Ruškytės disertacijos gynimo komiteto nariai teigiamai vertino ne tik pasirinktą moksliai netyrinėtą verslumo kompetencijos ugdymą bendrojo ugdymo mokyklose, taikant MMB, bet ir pagrįstai prasmingą mokslinio darbo paskirtį, teoriniu ir praktiniu požiūriu reikšmingą tyrimo problemą, tyrimo tikslą, uždavinius, pagrindžiant tai „konceptualiomis nuostatomis, akcentuojančiomis, kad mokymas(is) yra ne iš anksto parengtos informacijos perdavimas ir priėmimas, o efektyvus jos apdorojimo, konstravimo ir prasmės kūrimo procesas, kurį turi atlikti pats mokinsys remdamasis jau turima patirtimi, žiniomis ir pritaikydamas jas praktiškai“.

Edukologai M. Barkauskaitė (LEU), R. Malinauskas (LSU), A. Vilkas (LEU), ekonomistai-vadybininkai J. Nazavko (Bialystoko technologijos universitetas, Lenkija), R. Ginevičius (VGTU) skirtinga retorika, bet teigiamai vertino teorinę darbo dalį, kurioje aptariama Lietuvos ir užsienio valstybių mokslininkų darbai, verslumo kompetencijos ugdymo samprata tarpdisciplininame kontekste, pagrindžiant holistiniu požiūriu „interpretuojama plačiąja prasme ir siejama su ekonomikos ir verslo srities žiniomis, gebėjimais, vertybinėmis nuostatomis, asmeninėmis savybėmis ir jų svarba visose gyvenimo srityse bei visapusišku jų ugdymu(si)“. Recenzentai pažymi, kad autorė išsiginusi į nagrinėjamos problemos raidą ir esamą situaciją, korektiškai, drąsiai ir profesionaliai analizuoja mokslininkų tyrimų medžiagą, racionaliai sistemina ir pateikia savo išvadas. Išnagrinėjusi įvairius mokslininkų modelius ir aptarusi struktūrinius komponentus, autorė sudarė „Hierarchinį verslumo kompetencijos struktūros modelį“ (13 pav., p. 49).

Vertinga ir inovatyvi metodologinė dalis, išsamiai apibūdinanti metodologinės filosofijos nuostatas, aptarti tyrimo etikos principai, pristatytas tyrimo modelis, metodika, nusakant jos taikymo tikslingumą siekiant gauti patikimus duomenis, nepažeidžiant sąžiningumo, geranoriškumo, anonimiškumo principų. Ypač pozityviai vertinama disertantės „puikiai įvaldyta struktūrinių lygčių modeliavimo IBM SPSS Amos programa (22.0 for Windows). Pasitelkta ne tik tiriamoji faktorinė analizė (*Exploratory factor analysis*, EFA), <...> patvirtinančioji faktorinė analizė (*Confirmatory factor analysis*, CFA) <...> Gautų modelių tinkamumas nustatytas pagal visus tinkamumo vertinimo kriterijus: chi kvadratą, vidutinės aproksimacijos paklaidos (RMSEA) kvadratinę šaknį, modelio suderinamumo indeksą (GFI), priaugusių suderinamumo indeksą (IFI), sąlyginį suderinamumo kriterijų (CFI), Takerio ir Liuiso indeksą (TLI). Tai leidžia teigti apie akivaizdų disertacinio darbo metodologinį pagrįstumą“.

Tyrimo rezultatai pateikti aiškiai, suprantamai patvirtinant, kad MMB dalyvaujantys mokiniai verslumo kompetenciją išsiugdę gerai ir labai gerai (išskyrus keletą jos subkompetencijų) ir tai argumentuotai ir suprantamai pagrindė pateikus teorinius teiginius apie MMB veiksmingumą ugdant verslumo kompetenciją ir šiai veiklai būtinas savybes: savarankiškumo, iniciatyvumo, veiklos prisiėmimo ir kt. Tai ypač vertina ekonomikos ir verslo mokytoja ekspertė D. Bareikienė, inovacijų centro darbuotojai, gynimo komiteto nariai analitiniu vertinimu išskirdami ir kitus disertacinio darbo pranašumus. Pasirinkta moksliskai nauja edukologijos problema – verslumo kompetencijos ugdymo veiksmingumas taikant mokomosios mokinių bendrovės modelį – pirmą kartą tyrinėta ir pristatyta pedagoginiame procese. Suintegravus iš įvairių mokslo sričių nagrinėtas verslumo ugdymo teorijas ir modulius, pažymėtas autorės sudarytas originalus, hierarchinis, teorinis verslumo kompetencijos struktūros modelis. Disertantė „teoriškai ir empiriškai konceptualiai pagrindė mokinių verslumo ugdymo programą MMB, kurioje dalyvavę mokiniai turėjo galimybę realiai ir praktiškai susipažinti su visais įmonės veiklos etapais, suvokiant ir ugdantis bendruosius ir verslumo gebėjimus, stiprinant asmens savybes (iniciatyvumą, kūrybiškumą, atsakingumą ir kt.), atliepian pagrindinius ugdymo ir švietimo proceso tikslus (sudaryti asmens savybių, gebėjimų, vertybinių nuostatų įvėrių modeliai)“. „Nacionaliniu ir tarptautiniu aspektu, profesionali įvairiapusiška ir plati mokinių verslumo kompetencijos ugdymo sklaida monografijose, moksliniuose žurnaluose, konferencijose, akademinėje veikloje“ ir kt.

Disertacijos gynimo metu aktyviai diskutuota aiškinantis verslumo kompetencijos ugdymo stiprinimą profilinėms švietimo institucijoms, kaip į verslumo edukacinį švietimą integruoti įvairių mokslo sričių teoriją ir praktiką rengiant programas, vadovėlius ir kt. Suteikiant daktaro laipsnį gynimo komitetas ir diskusijos dalyviai linkėjo ir įpareigojo D. Ruškytę plėtoti verslumo kompetencijos ugdymą edukologijos mokslo teorijoje ir praktikoje, kurios ypač trūksta. Jaunoji mokslininkė, planuodama tolesnius mokslinius darbus, nusakė realius savo darbus, kurie įgyvendins prof. B. Bitino vieną iš esminių mokslinių nuostatų, kad moksliniai darbai „nenugultų“ lentynose, bet tobulintų edukologijos mokslą ir jo edukacinę praktiką.